

Нека за наследници безчислени
да оставим в тоя свят на власт
цяло поколение от истини,
въдворени в гражданство от нас.

П. Стефанов

И, струва ми се, че няма друго по-голямо
признание за всеки истински човек от това —
да не прогонва от праговете на нашия живот

новите истини, които той поражда, а да се
бори за тяхното решаване; да воюва непре-
станно за утвърждаването на голямата правда
на революцията, която разгърси света преди
петдесет години и запали неугасимите огньове
на ленинската борба; да се живее така, ^{че} ~~с~~ ^{всички} ~~с~~ наши мисли, чувства и дела да се
подклаждат пожарите на тези вечни огъове.

Христо Йорданов

ЛИТЕРАТУРЕН СБОРНИК „ОКТОМВРИ“

Октомврийската революция, която раз-
гърси целия свят и предизвика коренни про-
мени в обществено-политическия живот на
редица страни, тласна по нов път и духовното
развитие на народите. За българския народ
тя изигра събоносна роля, като определи до
голяма степен по-нататъшното му икономи-
ческо и културно развитие. Достатъчно е да
надзърнем в българската литература от ония
революционни години, за да почувствуваме
неотразимата мощ на новите духовни двига-
тели на националното ни съзнание, създадени
от руската революция. След 1917 година,
целият културен и литературен живот в Бъл-
гария коренно се променя, в произведенията
на литературата отново нахлува народът и
родината, променя се световещането на бъл-
гарския писател, създава се качествено нова
литература на социалистическия реализъм,
засилва се демократично-реалистичното на-
чало в творчеството на почти всички значи-
телни творци. . . Тези процеси са твърде
дълбоки и сложни, те в различна степен за-
сягат различните творци и стават достъпни и
понятни само чрез непосредственото запоз-
наване с художествените творби, родени
пряко или косвено от Великия Октомври.
В това отношение новоизлезият белетристи-
чен сборник „Октомври“ е значителен принос.
Той илюстрира основния, неопровержим
процес на дълбоко идейно и естетическо пре-
устройство в българската литература и въз-
раждането на нейните революционни tradi-
ции. Този сборник излиза по случай 50-го-
дишнината на Великата октомврийска соци-
алистическа революция над редакцията на
Здравко Сребров, Йордан Радичков, Камен
Калчев, Невяна Стефанова и Розалия Ликова
и съдържа по една творба от тридесет и седем
изтъкнати български белетристи.

Най-голямо постижение на сборника е ши-
ротата и многообразието в тематичния обхват,
които се дължат на правилното виждане на
съставителите и сполучливото им ориентиране
в богатия художествен материал. Те схващат
влиянето на Октомврийската революция над
българската литература не само като пряко
отражение на самата революция, нейните идеи

и последвалите я у нас революционни събития,
а като дълбок процес на революционизиране
и идейно-естетическо узряване, който започва
от 1917 година и трае до днес. Затова от три-
десет и седемте художествени творби, поме-
стени в сборника, само седем са в непосред-
ствена връзка с руската революция: „Октом-
врийски светкавици в германската лавка“ от
Людмил Стоянов, „Червената лента“ от
Здравко Сребров, „Разговор“ от Петър Аджа-
ров, „Прощавайте, другари!“ от Бончо Не-
сторов, „Цветя за болшевик“ от Спас Кра-
левски, „Пробуждане“ от Харалан Русев и
„Куриерът“ от Серафим Северняк. Всички
останали разкази се отнасят за напрегнатите
години на антифашистката борба, Отечест-
вената война и изграждането на социализма.
Колкото и различни да са задачите, които
времето поставя пред героите и авторите —
всички те носят идейния заряд на Октомври,
следват неговите завети, стремят се към прав-
ственото извисяване на неговите водачи и
изпълнители. Октомврийският облик на це-
лия сборник се дължи и на единството в ме-
тода на изображение. Всъщност това е сбор-
ник с избрани творби от българската револю-
ционна проза. Представени са автори от раз-
лични поколения с произведения, писани в
различно време, с различни художествени
задачи, в различна степен издържани като
произведения на изкуството. В хронологи-
ческата последователност, в която са поме-
стени в сборника, разказите бележат пътя на
развитие на пролетарската белетристика,
идейно-художествените ѝ търсения, много-
образната ѝ проблематика. В сборника се
съживява революционната атмосфера на 20-те
30-те и 40-те години, в която пламат огньо-
вете на Октомври, запазва се за поколенията
непокътнат образът на революционера, на
„обикновения човек“, изправен пред неимо-
верни, непреодолими трудности, узрял за под-
виг и саможертва.

В седемте разказа, които са в пряка те-
матична връзка с Октомврийската революция,
са пресъздадени напрегнатите военни години,
когато в Русия революцията е в разгара си и
„Октомврийските светкавици“ проникват дъл-

боко в душите на българските войници, изпълват ги с непознато дотогава самочувствие и увереност („Октомврийски светкавици в германската лавка“ от Л. Стоянов). Един отпускар от разказа на Б. Несторов, връщайки се в ротата си, казва: „В Русия — революция. Войниците обърнали пушките, сдружили се с работниците и селяните и свадили цар Николая“ и тая вест като мълния се разнася из целия фронт и допринася твърде много в сложния процес за преобразяването на хората. Героят от разказа на Спас Кралевски „Цветя за болшевика“, участник във Владайските събития, умира с думите: „Да живее революцията! Да живее Ленин!“ Последствията от революционните трусове в тила са престъждани чрез стихийния бунт на войничките жени („Пробуждане“ от Харалан Русев). Но най-вярно и осезателна картина на живота в българското село през тежките военни години създава Илия Волен в разказа си „На село през войната“, където с присъщия си анализаторски поглед на психолог и познавач авторът навлиза в преобразените селски души, в новите проблеми, които животът поставя пред разбунтуваното българско село.

Останалата част от произведенията в сборника възкресяват героичните страници от съпротивата на нашия народ срещу фашизма и трудовите подвизи на съвременните хора. Действието се мести от зловещите концлагери и фашистки затвори в селата и планините, където се крият партизаните, сражават се с врага и разкриват величието и красотата на благородната човешка личност. („Горитрън“ от Гьончо Белев, „Катерина“ от Димитър Ангелов, „Среща“ от Веселин Андреев, „Изповед“ от Емил Манов, „Смъртта на кмета“ от Павел Вежинов, „Жега“ от Ст. Ц. Даскалов). Между тези разкази на партизанска тематика най-вълнуващи са творбите на Веселин Андреев, Павел Вежинов и Емил Манов. В „Среща“ Веселин Андреев сблъсква благородната, доверчива личност на партизанина с дивата, животинска природа на овчаря. Срещата се човешкото благородство и духовна чистота със скотската примитивност и свирепост. Срещата е предадена напрегнато и разтърсващо с присъщата за Веселин Андреев завладяваща лиричност и топлота в напълно подходящ приповдигнат и развълнуван тон. Овчарят убива партизанина Жарко в момента, когато той сънува щастливо си спасение и преживява огромната си човешка благодарност към своя „спасител“. Същият проблем за духовното превъзходство на бореща-коммунист, за неотразимото обаяние, което той излъчва и на което малцина могат да устоят, е поставен и в разказа на Емил Манов „Изповед“.

Павел Вежинов в „Смъртта на кмета“ създава няколко силни и незабравими моменти, наситени с психологическо напрежение. Такъв е момента, когато красивият и мъжествен партизанин умира с думите: „Червената армия иде!“, а наситените с жестока, смразяваща, нечовешка омраза погледи на селяните смазват и унищожават убица кмет. Моралното величие на партизаните преобладава постовите и полицейските кордонни, завладява всяко човешко сърце, омаломощава врага, влива кураж и вяра в селските души.

Основната тема на почти всички разкази е преобразяването и извисяването на човешката личност чрез подвига и саможертвата в името на народа и революцията. Това е основният проблем и на хумористичните разкази в сборника, които сполучливо разведвяват напрегнатата борческа атмосфера и разнообразят с добродушния си занимателен тон.

Белетристичният сборник в чест на Октомврийската революция би могъл да бъде съставен и с по-голяма взискателност и прецизност от страна на редакторите. Например разказът на Ангел Каралийчев „В димиящия град“ далеч не е най-хубавото, което представя този талантлив автор, докато някои от разказите от книгата му „Ръж“ или от сборника „Соколова нива“ щеше да повдигне художественото равнище на сборника. Същото важи и за произведението на Орлин Василев „Любовен случай“, което е значително под равнището на разказите му от „Прости сърца“ например, откъдето трябва да се избере „Сабята на Пандурина“ или пък да се намери сполучливо откъс от романа „Бялата пътека“. Редакторите са избягвали да поместват фрагменти от по-големи белетристични творби и по този начин са лишили сборника от редица ярки произведения на революционната ни проза. Изглежда, че въпросът за пълнотата е останал за тях на заден план и не са си поставили задачата да обхванат повече автори и творби. И все пак изненадва в един подобен сборник отсъствието на писатели като Крум Велков, Антон Страшимиров, Димитър Димов, Емилиян Станев, Андрей Гуляшки, Кръстьо Белев. . . Да не говорим за мнозина талантливи белетристи от по-младите поколения, като Дико Фучежив например, чийто имена също неоправдано отсъствуват от сборника. Като правим тези пожелания, трябва да отбележим, че подобни пропуски са неизбежни в съставянето на един малък по обем, представителен сборник, който трябва да има и празничен, тържествен облик, тъй като излиза по случай една велика годишнина.

Елка Константинова